

Nastavni predmet: Povijest

Nastavna cjelina: Svijet i Europa u drugoj polovici 19. stoljeća

Nastavna jedinica: Velika Britanija i Francuska u drugoj polovici 19. stoljeća. Otpor kolonija

Razred: 3. razred gimnazije

VELIKA BRITANIJA I FRANCUSKA U DRUGOJ POLOVICI 19. STOLJEĆA. OTPOR KOLONIJA

VIKTORIJANSKO DOBA VELIKE BRITANIJE

- Kraljica **VIKTORIJA** (1837. – 1901.)

Kraljica Viktorija

- industrijalizacija i gospodarski uspon
- u Londonu 1863.(**prva podzemna željeznica**)
- **Svjetska gospodarska izložba** (London 1851.)
- golemo trgovačko i kolonijalno carstvo (1/5 Svijeta) => posjedovanje strateški važnih otočnih skupina
- Upravljanje državom kraljica je prepustila **državnom parlamentu**, a izvršnu je vlast imala **britanska vlada**
 - **TORIJEVCI** (konzervativci) => BENJAMIN DISRAELI

- **VIGOVC** (liberali) => **WILLIAM EWART GLADSTONE**
- unutrašnja politika: **izborna reforma, irsko pitanje i položaj radnika**
- **Izborna reforma (1867.)** => izborno pravo za sve stanovnike koji su plaćali najmanje 10 funti poreza na godinu
 - **izbornom reformom (1884.)** = biračko pravo je prošireno i na seosko stanovništvo, uz imovinski cenzus
- Položaj radnika je bio bolji nego u drugim zemljama:
 - **TRADE UNIONE** => udruženja kvalificiranih radnika => pomirljivi prema krupnim industrijalcima
 - **Kriza 80-ih** je pogoršala položaj radnike pa se stvaraju udruženi **NOVI TRADE UNIONI** (štrajk, radno vr.: 8h)
- God. 1906. osnovana je **LABURISTIČKA STRANKA** => sindikati i lijevo krilo Liberalne stranke

IRSKO PITANJE

- Kriza => emigracija Iraca u prekomorske zemlje (SAD)
- Sukob **LANDLOROVA** (engleski zemljoposjednici) i **IRSKIH SELJAKA-ZAKUPACA** => društveni, nacionalni i vjerski
- Jačanje nacionalne svijesti Iraca u dr. pol. 19. st. => podjela:
 - **CHARLES PARNELL** => traži autonomnu samoupravu
 - **FENIJANI** (sami) => traže samostalnost i odcjepljenje
 - **SINN FEIN** („mi sami“) 1905. => irski nacionalni pokret za oslobođenje Irske od britanske vladavine
 - ⇒ **radikalna struja, oružana borba i teror**
- Premijer **W. Gladstone** je predložio zakon o irskoj samoupravi (**HOME RULE**) => Gornji dom ga je odbio => prihvaćen tek uoči Prvog svjetskog rata

KOLONIJALNO CARSTVO VELIKE BRITANJE

- Naseljeničke kolonije: **KANADA, AUSTRALIJA, NOVI ZELAND, JUŽNA AFRIKA**

- *Kolonije s većinom domorodačkog stanovništva: Indija, Burma, Aden, sj. Bornea, Hong-Kong, Bocvana i Malavi* + manji posjedi po Aziji, Africi i u Tihom oceanu
- Gradnja i kupnja većinskog paketa dionica **SUESKOG KANALA** + **okupacija Egipta** (1882.)
- **BURI** => nizozemski kolonisti na jugu Afrike su osnovali Transvaal i Oranje (bogata nalazišta zlata i dijamanta)
 - **BURSKI RATOVI** (1899. – 1902.) => kolonije su pripojili Britanci pobjedom nad Burima

Prvi burski rat

- **INDIJA** je bila najveća i najbogatija kolonija => prirodna bogatstva i radna snaga, „biser britanske krune“
- **Nagodba s Rusijom (1907.)** => Beludžistan i Afganistan, južni dio Perzije, Kina 1900. (uz rijeku Yangtze)
- Velika Britanija je provodila reforme u kolonijama => samouprava = **DOMINIONI**
 - **KANADA** (1867.), **AUSTRALIJA**, **NOVI ZELAND** i **JUŽNOAFRIČKA UNIJA**
 - Dominioni: vlastiti parlament i vlada, zakonodavstvo, vojska, carine, ali je na čelu bio **GUVERNER** (imenovao ga kralj)
 - **Metropola** je u njih ulagala svoj kapital i imala tržište

FRANCUSKO DRUGO CARSTVO

- **DRUGA FRANCUSKA REPUBLIKA** => predsjednik **Louis Bonaparte** (1848. – 1852.);
- **Državni udar** => car **NAPOLEON III.** (1852. – 1870.)

Napoleon III

- apsolutizam i vanjskopolitičke ambicije
- Krimski rat; zbivanja oko ujedinjenja Italije i Njemačke
- upleo se u građanski rat u SAD-u (podrška jugu)
- za cara Meksika postavio nadvojvodu **MAKSIMILIJANA** (brat Franje Josipa I.)
=> ustanak **BENITA JUAREZA**
- Sukob s Pruskom => slom Napoleona III. i **DRUGOG FRANCUSKOG CARSTVA**

GOSPODARSKI POLET FRAN. U VRIJEME NAPOLEONA III. FRANCUSKO

KOLONIJALNO CARSTVO

- **Moderni Pariz** (široke ulice, trgovi, moderne palače, kanalizacija, plinska rasvjeta ...)

- **Gospodarski napredak** => ugljen i čelik (3. u svijetu)
 - gradnja željeznica i cesta
 - kreditne ustanove i banke => ulaganja u javne radove i industrijske pogone => **povećanje radničke nadnice**
- **Širenje kolonija u Africi** = Alžir => Senegal, Gambija, Tunis, Obala Bjelokosti, Sudan => Maroko, zapadna Afrika
- **Kolonije u Aziji** => JI Azija (Kambodža, Laos i Vijetnam)

PARIŠKA KOMUNA I TREĆA FRANCUSKA REPUBLIKA

- Nakon rušenja Napoleona III. => **VLADA NACIONALNE OBRANE** = kapitulacija pred Prusima => plaćanje ratne odštete i prepuštanje Alsaca i Lorraine
- Nezadovoljstvo: radnika, obrtnika, trgovaca, inteligencije
 - **u Parizu 1871.** se radnici i siromašni građani dižu protiv odluke vlade o razoružanju Nacionalne garde
 - preuzeli vlast u Parizu i proglasili **PARIŠKU KOMUNU**
 - ⇒ odluka da radnici preuzimaju tvornice
 - ⇒ zabrana noćnog rada i besplatno školovanje
 - vladina vojska 1871. guši Parišku komunu
- Narodna skupština je 1875. proglasila **TREĆU FRANCUSKU REPUBLIKU** => uvedene su građanske slobode
 - koalicijske vlade, legalizirani radnički sindikati
 - godišnjica pada Bastille => **nacionalni praznik**
 - ulazi u **ANTANTU** „Srčani savez“ (1904.)

OTPORI KOLONIJA IMPERIJALISTIČKIM SILAMA

- **V. Britanija i Francuska su podijelile veći dio:** Afriku, JI Aziju, Oceaniju
- Čimbenici kolonijalne politike: **nova tržišta, novi izvori bogatstva, useljavanje, jeftina radna snaga** (nova poduzeća)
- Prijezir i okrutnost prema domorocima:
 - **pobuna u Indiji** (1857.) protiv Britanaca (vjerski razlog) => krvavo ugušena

- **Boksterski ustanak u Kini** (1899. – 1900.) => gradska sirotinja i seljaci protiv stranog iskorištavanja Kine
 - ⇒ „Brani domovinu, uništi strance“
 - ⇒ car nije reagirao, pa je pobuna ugušena u krvi
 - ⇒ stranci su uveli **otvorena vrata za strance**
 - ⇒ stanje se promijenilo **revolucijom 1911.** => zbačen posljednji car = **otpor kolonizatorima** (posebno Japanu)

- **ustanak u Sudanu** (1881. – 1898.) => vođa **MUHAMED AHMED** = nezadovoljstvo strancima koji su poremetili tradicionalne odnose